

Deset let symposií o mládeži v Primorsku

Ve dnech 22.—26. září 1980 se v mezinárodním mládežnickém táboře Jiřího Dimitrova v bulharském Primorsku konalo mezinárodní symposium věnované problematice mládeže. V tomto roce, který završil již desetiletou tradici, bylo jednání věnováno problematice mravní výchovy mladé generace. V průběhu uplynulých deseti let byly projednány nejrůznější teoretické, metodologické i praktické otázky sociálního výzkumu mládeže. Namátkou je možné uvést následující témata: *Využití výsledků sociologických výzkumů mládeže v praxi*, *Anketní a neanketní metody sociologických výzkumů mládeže*, *Základní proměnné empirického výzkumu mládeže*, *Sociální aktivity mládeže*, *Realizace mládeže a využití výsledků empirického zkoumání mládeže v sociální praxi* apod.

Symposium *Primorsko 80* bylo charakterizováno především snahou pořadatelů, ale i všech účastníků, využít získané poznatky z vědecké práce v uplynulém období pro řešení těch problémů, které se v oblasti mladé generace jeví jako nejaktuálnější, které jako nejaktuálnější jsou kvalifikovány v nejrůznějších dokumentech komunistických stran a státních orgánů socialistických zemí.

Sama volba tématu byla organizátory zdůvodněna tak, že mravní výchova — ve zvláště úzké součinnosti s výchovou společensko-politickou — je nesporně završením celého komplexu jednotlivých složek a fází výchovného procesu. Jako taková je ukazatelem efektivity jak cílevědomých, tak i spontánních výchovných vlivů. Rozpracování těchto problémů, vědecká diskuse a konfrontace jednotlivých poznatků je jedním z nezbytných předpokladů dalšího zefektivňování práce v oblasti výchovy mladé generace.

Dosavadní dobré zkušenosti z primorských konferencí se projeví v racionální organizaci jednání, umožňující větší sevřenost a tematickou homogennost diskutovaných problémových okruhů. Na rozdíl od předešlých let neprobíhalo jednání v oddělených sekcích, ale pouze v plenárních zasedáních. Kromě toho byly hlavní referáty předem připraveny a publikovány v mezinárodní příloze *Problémy mládeže* č. 21. Tento způsob organizace umožnil autorům hlavních referátů, mezi nimiž byl P. E. Mitev, V. T. Lisovskij, V. Friedrich, M. Ch. Titma a další, zdůraznit pouze nejdůležitější závěry svého zkoumání a hlavní pozornost i časové kapacity věnovat diskusi k daným tématům. Od extenzivního systému přednášení jednotlivých referátů v podobě jakési řady „monologů“ se přešlo k intenzivnímu systému živé diskuse, rozšiřující pohled na otázky obsažené v hlavních referátech.

Po úvodním projevu prof. K. Vasileva bylo pracovní jednání zahájeno ředitelem hostelského *Ústavu vědeckého výzkumu mládeže* s. P. E. Mitevem, který se zaměřil pouze na nejpodstatnější myšlenky svého referátu. Zdůraznil nezbytnost zkoumání objektivních podmínek, obecných determinant výchovného působení, mezi něž patří především určení specifických životních cyklů, jimž mladí lidé ve svém ontogenetickém vývoji procházejí. Zabýval se pozitivními, ale i některými negativními rysy procesu formování mravního profilu mladé generace, tak jak se jeví na základě empirického zkoumání. Diskuse k referátu se zaměřila především na konkretizaci jednotlivých charakteristik mládeže a na konkretizaci myšlenek o objektivní podmíněnosti výchovného procesu. Diskuse k tomuto tématu nebyla vlastně ohraničena prvním jednacím dnem; vracela se k němu naprostá většina vystupujících a diskutujících v průběhu celého symposia.

Z ostatních vysoce podnětných a závažných referátů za zvláštní zmínku stojí referát V. T. Lisovského *Všestranný rozvoj osobnosti — nejzávažnější aspekt mravního profilu mládeže*, který byl zaslán a pořadatelé opublikován, referát J. Ožegova, N. Blinova a N. Slepčova *Formování aktivní životní pozice — nejzávažnější úkol mravní výchovy mládeže*, přednesený prof. Ožegovem, referát V. Friedricha a H. Müllera, *Formování socialistické životní orientace mládeže*, přednesený H. Müllerem, zasláný a publikovaný referát M. Ch. Titmy *Metodologické problémy zkoumání mravního profilu mládeže* atd. Velmi podnětná byla i vystoupení V. Šubkina a B. Grušina.

Naše sociologie mládeže byla reprezentována delegací, kterou vedl D. Holda (ÚML UK) a jejímiž členy byli J. Hudeček a M. Tuček, pracovníci ÚFS ČSAV, V. Dančíková, pracovnice ÚV SSM a J. Munk, pracovník ÚML UK. Na jednání se delegace podílela dvěma referáty — D. Holdy *Metodologické problémy zjišťování efektu mravní výchovy mládeže* a J. Munka *Mravní výchova v kontextu procesu výchovy studentů vysokých škol*. Kromě toho se všichni jednotliví členové delegace zúčastnili diskuse k různým otázkám.

Tak jako v předešlých letech byla i tentokrát v průběhu symposia uskutečněna porada řešitelů mezinárodního výzkumu *Vliv vysokoškolského vzdělání na rozvoj třídní a sociální struktury socialistické společnosti*, na níž byl projednán jednak stav prací na společné mezinárodní monografii, jednak bezprostřední úkoly, jejichž splnění je nezbytné pro úspěšné završení tohoto výzkumu.

Jako každoročně zajistili také hostitelé setkání vedoucích představitelů ústavů, středisek a skupin zabývajících se výzkumem mládeže. Na tomto setkání došlo k výměně nejdůležitějších poznatků z dosavadní výzkumné činnosti, byly vyměněny informace o současném a perspektivním zaměření jednotlivých pracovišť a ujasněny možnosti rozvoje mezinárodní spolupráce. Zanedbatelné nejsou ani výsledky bilaterálních setkání s některými delegacemi (mimo oficiální program). Zde byly především konkretizovány informace ze společné porady vedoucích představitelů. Naše delegace uskutečnila takovéto setkání se sovětskou a bulharskou delegací, respektive s delegací *Ústavu vědeckého výzkumu mládeže*.

Závěrečné zasedání zhodnotilo průběh symposia, shrnulo určení obecných zákonitostí, souvisejících s rozvojem socialismu. V tomto směru tedy splnilo symposium cíle, které si organizátoři před sebe postavili. Oficiální i neoficiální jednání a setkání umožnila prohloubit informovanost o partnerských pracovištích, umožnila navázání osobních kontaktů apod.

Jedním z přínosů primorských symposií je i navázání úzké spolupráce mezi *Ústavem vědeckých výzkumů mládeže* v Sofii a *Ústavem marxismu-leninismu Univerzity Karlovy* v Praze, zakotvené v *Dohodě o spolupráci*. Kromě jiného to byla právě tato dohoda, která umožnila oběma pracovištím přejít od spolupráce charakterizované vzájemnou výměnou metodických a obsahových materiálů, výměnou osob na krátkodobých studijních či pracovních pobytech ke společné práci na konkrétních výzkumných úkolech.⁽¹⁾

Vytvořená tradice sociologických symposií v Primorsku zavazuje organizátory i pro následující období. Tato setkání se stala neodmyslitelnou součástí vědeckovýzkumné práce v oblasti mládeže.

Přesto že nadále budou symposia v Primorsku organizována pouze každý druhý rok (vzhledem k tomu, že v mezidobí bude organizována Mezinárodní varnská sociologická škola), jejich tradice zůstane zachována, především vzhledem k významu, který tato setkání mají pro rozvoj disciplíny i mezinárodní spolupráce v oblasti výzkumu mládeže.

Dalibor Holda — Jan Munk

Zpráva o konferenci „Systém komunistické výchovy na vysokých školách“

Ve dnech 4.—7. 11. 1980 se konala v Hradci Králové celostátní konference řešitelů resortního úkolu MŠ ČSR RŠ 12 *Systém komunistické výchovy na vysokých školách*. Pořadatelem konference bylo koordinující pracoviště — *Ústavu marxismu-leninismu UK* spolu s odborem marxismu-leninismu MŠ ČSR. Jednání se zúčastnili i zahraniční hosté ze SSSR, BLR a NDR, kteří se obdobnou problematikou zabývají ve svých zemích.

Jednání bylo zaměřeno především na celkové zhodnocení výzkumné práce, bilančování dosažených výsledků v probíhajícím posledním roce šesté pětiletky a na možnost koordinace výsledků jednotlivých dílčích a etapových výzkumných úkolů. V neposlední řadě pak byla diskutována otázka skutečně efektivního využití konstatovaných poznatků pro oblast společenské decize.

(1) Příkladem může být již zmíněný mezinárodní výzkum *Vliv vysokoškolského vzdělání na reprodukci a rozvoj sociální struktury socialistické společnosti*. V tomto případě se díky použití stejných indikátorů podařilo uskutečnit i společné zpracování dat na téžé počítači. Zpracované výsledky se staly základem, jednou z datovýchází připravované česko-bulharské monografie věnované problematice reprodukce socialistické inteligence. Příprava této monografie byla předmětem jednání, zahájeného po skončení symposia, v němž československý autorský kolektiv zastupovali autoři této informace (dalšími autory jsou F. Charvát a A. Matějovský).

Jednání v plénu zahájil prof. L. Novotný, CSc., ředitel ÚML UK a profesor UK pro politicko-výchovnou práci. Zdůraznil nezbytnost realistického zhodnocení výsledků procesu komunistické výchovy na vysokých školách, poukázal na nutnost prosazování kritičnosti i sebekritičnosti tak, aby úspěchy dosažené v této pětiletce byly v následujícím období ještě výraznější. Analyzoval oblast světonázorové výchovy a v jejím kontextu specifické poslání ústavů marxismu-leninismu na vysokých školách, které spočívá v těsné spolupráci s odbornými katedrami na jednotlivých fakultách. V závěru referátu se pak věnoval nejbližším úkolům na vysokých školách. Podtrhl nezbytnost perspektivního přístupu v utváření plánů komunistické výchovy pro další období, a to nejen v rámci pedagogického procesu na jednotlivých fakultách vysokých škol, ale i ve sféře mimostudijních aktivit posluchačů vysokých škol. Další jednání probíhalo ve třech sekcích. První sekce, řízená Z. Kolářem, se soustředila na otázky *Metod a výsledků komunistické výchovy na vysoké škole*. Pozornost referentů byla soustředěna nejen na vymezené téma, ale zejména na otázky praktické aplikace zjištěných výsledků a jejich možného začlenění do rámce teoretické koncepce systému komunistické výchovy.

Z jednání vyplynulo, že problémy, na něž bude třeba soustředit pozornost v další výzkumné práci, jsou zejména tyto: nezbytnost jednoty cílů a prostředků výchovného procesu, návaznost a těsná spojitost odborné a ideové přípravy studentů, otázka dostatečné připravenosti pedagogů pro systém komunistické výchovy, hledání optimálních proporcí aktivity studenta a pedagoga v rámci výchovného procesu, aplikace výsledků výzkumné práce ve výchovné praxi.

Ústředním tématem jednání druhé sekce, řízené D. Holdou, byla *Problematika osobnosti vysokoškolského studenta a profil absolventa vysoké školy*. Program se vyznačoval konkrétností jednání a intenzivní diskusí. Bylo předneseno celkem 19 diskusních příspěvků informujících o výzkumech zaměřených na zkoumání profilu vysokoškolského studenta a absolventa. Pokrývaly v podstatě jádro celého resortního úkolu, tj. tři základní tematické okruhy:

- problém stanovení hlavních charakteristik studentů vysokých škol z hlediska cílů komunistické výchovy
- problém změn charakteru studentů vysokých škol v průběhu vysokoškolského studia a jejich předpokládaného chování po ukončení vysoké školy, tj. po přechodu do praxe
- problém vztahu studentů jako subjektu výchovy k výchovně vzdělávacímu systému, který na studenty jako objekt výchovy působí.

Jednotlivé výzkumné úkoly, a tedy i diskusní příspěvky, nebyly zaměřeny pouze na jeden z uvedených okruhů, ale v různých proporcích často sledovaly aspekty uvedených problémových okruhů. Mimořádná pozornost byla věnována efektu výchovného procesu na vysokých školách, zejména pak změnám, k nimž na základě tohoto procesu v průběhu studia dochází. Závěry, které bylo možné na základě výsledků víceetapových úkolů formulovat, naznačily celou řadu problémů výchovného procesu vysokoškolského studenta: především však zjištěný a ověřený fakt, že mladí přicházejí na vysoké školy již s poměrně vyhraněnými osobnostními charakteristikami, které se v průběhu studia spíše vyhraňují a nepodléhají principiálním změnám. Tyto závěry se potvrdily především v oblasti relativně obecných charakteristik, jako jsou hodnotové orientace, ale i v případě konkrétnějších ukazatelů, jako je vztah ke studiu a socioprofesionální orientace studentů.

V sekci vystoupili rovněž přítomní zahraniční hosté. A. Kutev z Ústavu vědeckých výzkumů mládeže při ÚV DKSM v Sofii hovořil o *úloze komsomolu ve výchovném procesu na vysoké škole*. Zástupci Ústředního ústavu pro výzkum mládeže v Lipsku hovořili o *samostatnosti a aktivitě studenta při studiu* (Hoffmann) a o *významu estetické kultury v rámci komunistické výchovy* (Schauer).

Tématem třetí sekce byla *Problematika světonázorové výchovy*. Zde se soustředili především učitelé oborových kateder, kteří se zabývali problematikou světonázorové výchovy v souvislosti s výukou odborných předmětů. Její předsedající – L. Pecha – zhodnotil v úvodním slově práci řešitelů v uplynulém pětiletém období a vyzdvihl pozitivní aspekty výzkumné práce jednotlivých etapových úkolů, zejména pak snahu vtělit dosažené výsledky co nejdříve do praxe odborné výuky. Celkem 17 přednesených příspěvků a následující diskuse odhalily možnosti, které poskytuje výuka odborných předmětů, ať už filozofických, společenskovědních či exaktních, pro stále prohlubování světonázorové výchovy studentů vysokých škol.

V průběhu jednání této sekce vystoupili přítomní zahraniční hosté: V. M. Lenděl z Užhorodské státní univerzity hovořil o *úloze politického vědomí v komunistické*